

CINEMATOGRAFE BRAȘOVENE ÎN ANUL 1916

VOICA BACIU
voicavoica97@yahoo.com
Muzeul Județean de Istorie Brașov

BRASOV CINEMAS IN 1916

ABSTRACT

This study based on local media announcements, presents the activity of Apollo Bio and Omnia Kino cinemas which operated in Brasov, in 1916.

The cinemas had various programs including all genres movies, documentaries, news from countries that were not at war with Austria-Hungary. Each cinema screened every day two or three projections and tickets were sold for different kind of audiences. The influence of war on cinemas manifested by screening a relatively high number of propaganda movies reflecting the war as well as through Messter and Eiko news programs.

Keywords: cinemas, Brasov, 1916, propaganda, war.

Se spune că Primul Război Mondial a fost primul conflict de proporții filmat și mediatizat, datorită faptului că puterile beligerante și-au dat seama de potențialul de armă propagandistică al cinematografului¹.

Dacă luăm în considerare informația că, înainte de izbucnirea marelui război mondial, în lume existau 60.000 de săli de proiecție², putem afirma că cinematografia se bucura de o reală popularitate. În ciuda unor opinii care vedeau în cinematografie o formă de distracție destinată straturilor inferioare ale societății, se pare că publicul de cinema provenea din toate categoriile sociale. Monarhii europeni se lăsau filmați în mediu privat sau în activitățile oficiale, aveau loc proiecții exclusiviste pentru spectatori din straturile superioare ale societății și ziariști³, împăratul Austro-Ungariei lăuda public descoperirea kinetofonului⁴, spectatorii îmbrăcau haine de gală la premiera filmelor⁵, casele de filme cumpărau drepturile de autor în vederea ecranizării romanelor unor scriitori celebri⁶ și se produceau aparate de proiecție și filme instructive special pentru uzul curent al unor asociații culturale sau școli⁷ (școlilele din Belgia și Franța sau din Berlin⁸). Unii vedeau în cinematografie

¹ Cristian Tudor Popescu, *Filmul surd în România mută*, la: <http://books.google.ro> (accesat: 02.09.2016).

² *Brassói Lapok* (în continuare, *BL*), nr. 30/1914.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, nr. 63/1914.

⁵ *Ibidem*, nr. 30/1914

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Gazeta Transilvaniei* (în continuare, *GT*), nr. 50/1914.

o descoperire la fel de importantă precum ziarul, telegraful sau căile ferate⁹. Așadar, în preajma izbucnirii Primului Război Mondial, cinematografia se bucura de popularitate și dispunea de săli de proiecție răspândite în întreaga lume.

Brașovenii nu erau în afara curentului general, mai ales că în orașul de la poalele Tâmppei prima proiecție a avut loc în anul 1896, iar în 1898 a apărut cinematograful *Apollo Bioscop*¹⁰.

La începutul războiului, în anul 1914, la Brașov funcționau două cinematografe, *Apollo Bioskop* și *Urania Kino*. Lor li se adăugau *Panorama Universală*, care proiecta vederi și alte proiecții ocazionale prin grija *Reuniunii Economice din Șcheii Brașovului* (cum ar fi de exemplu: ”*proiecțiuni interesante din viața albinelor*”, în localul Casinei din Șchei, în ziua de 9 februarie 1914, la ora 18,00¹¹). Elevii colegiului românesc aveau și ei, începând cu luna martie 1914, un aparat de proiecție, se pare primul de acest fel pentru elevii români¹².

Cu mențiunea că pentru brașoveni războiul a început în anul 1914, în ciuda dificultăților și lipsurilor provocate de acesta, din presa brașoveană aflăm că proiecțiile cinematografice au continuat la Brașov și în timpul Primului Război Mondial.

Astfel, acum un secol, în anul 1916, la Brașov funcționau la fel ca în anul 1914 tot două cinematografe: *Omnia Kino (Omnia Mozi)* și *Apollo Bio*.

Sursele noastre de informare despre activitatea celor două stabilimente sunt ziarele brașovene *Gazeta de Transilvania*, în limba română, *Kronstädter Zeitung*, în limba germană, și *Brassói Lapok*, în limba maghiară¹³. Diferite ca număr de pagini, toate ziarele ne oferă știri despre operațiunile desfășurate pe front, sub forma unor comunicate ale generalului de divizie Höfer, locțiitorul Marelui Șef de Stat Major, buletinele oficiale ale Marelui Cartier German, soluții de trecere peste criza provocată de război¹⁴, numele unor eroi căzuți de front sau numele unor dezertori, activitatea unor asociații de ajutorare a răniților, orfanilor și văduvelor de război, reclame la diverse produse. Puține forme de distracție răzbat din paginile acestor ziare, vizionarea unor proiecții la cinematograful pare să fie, dacă ne luăm după anunțuri-program din presa brașoveană, una dintre ele și în același timp destul de importantă.

Dacă citim informațiile apărute în presă despre cinematograful, constatăm că anunțurile cu programele sunt cele mai numeroase, completate de cronici despre program și de știri în legătură cu cinematografia și războiul.

Deși, la prima vedere, sunt simple anunțuri-reclamă cu programul zilnic, în realitate aflăm informații despre perioada în care au funcționat cele două cinematografe, numărul de proiecții realizate zilnic, titlurile filmelor, casele de film producătoare, vedetele timpului, categoriile de public și, nu în ultimul rând, faptul că ambele cinematografe dispuneau de telefon (**Fig. 1-9**).

⁹ *BL*, nr. 30/1914.

¹⁰ Dan Păvălache, *Cronică de Brașov*, Brașov, 2008, p. 296.

¹¹ *GT*, nr. 38/1914.

¹² *Ibidem*, nr. 50/1914.

¹³ Aflate în Biblioteca Județeană ”G. Barițiu”, Direcția Județeană Brașov a Arhivelor Naționale și biblioteca Muzeului Județean de Istorie Brașov.

¹⁴ De exemplu, apar instrucțiuni de culegere a urzicilor pentru a acoperi lipsa de bumbac (*GT*, nr. 139/1916), întâlnim știri despre mănușile lichide care înlocuiau mănușile chirurgicale de gumă (*GT*, nr. 45/1916) sau aflăm că existau cartele de pâine (*GT*, nr. 10/1916).

Nu dispunem de informații despre funcționarea cinematografului pentru perioada în care armata română a fost prezentă la Brașov (septembrie-octombrie 1916) și nici pentru luna imediat următoare (noiembrie 1916), nu știm dacă au existat proiecții cinematografice, pentru că în colecțiile studiate nu se găsește niciun ziar pentru luna septembrie și, în cazul celor păstrate – trei numere *Kronstädter Zeitung* din luna octombrie și aproape toate numerele *Kronstädter Zeitung* pentru luna noiembrie –, nu apare programul cinematografelor. Anunțurile despre cinematograful *Apollo* acoperă perioada ianuarie-decembrie 1916, cu pauza menționată mai sus, iar pentru cinematograful *Omnia* anunțurile apar doar în perioada ianuarie-iunie (ultimul anunț apare în 11 iunie 1916¹⁵). În luna decembrie 1916, aflăm că proiecțiile cinematografului *Apollo* aveau loc pe strada Lungă nr. 1, unde anterior își desfășurase activitatea *Omnia* (Fig. 8)¹⁶.

Tot din presă aflăm numărul de proiecții sau serii zilnice pentru fiecare dintre cinematografe. Astfel, primul, *Apollo Bio*, avea câte două sau trei serii de proiecție zilnic¹⁷, seara, în general de la orele 18,00 și 20,00 sau 18,30 și 20,30¹⁸, ori de la orele 16,00, 19,00, 21,00 sau 19,30, 21,30¹⁹, în timp ce *Omnia Kino* organiza proiecții tot în câte două-trei serii zilnic²⁰, de obicei de la orele 18,00, 20,00 sau de la 16,30, 18,00 și 20,00.

Nu știm câte bilete se vindeau, dar faptul că zilnic, simultan, două cinematografe aveau două-trei serii de proiecții, atestă atât interesul brașovenilor pentru acest gen de divertisment, cât și posibilitatea celor două stabilimente de a se susține financiar.

Ne aflăm în plină epocă a filmului mut, fiecare cinematograful adăugând proiecțiilor zilnice un fundal sonor asigurat, după cum spune presa, de o "orchestră de salon" la *Apollo*²¹ sau de "orchestra orașului" în cazul cinematografului *Omnia*²², ceea ce poate fi, indirect, o dovadă a posibilității financiare a fiecărui cinematograful de a acoperi din încasări și plata membrilor unei orchestre.

Despre categoriile de public și tipurile de bilete aflăm doar în cazuri speciale, când rulează filme de excepție. Astfel, aflăm că existau, desigur pe lângă biletele obișnuite, bilete pentru studenți și soldați, bilete de onoare, permanente sau abonamente. Când erau proiecții mai importante se făcea clar precizarea că biletele "de studenți și militari la locul I și II afară de cele permanente nu sunt valabile" (Fig. 2)²³ sau că "biletele de onoare și abonamentele n-au valoare la aceste reprezenta-

¹⁵ *BL*, nr. 135/1916.

¹⁶ *Kronstädter Zeitung* (în continuare, *KZ*), nr. 221/1916.

¹⁷ Într-o situație, am întâlnit o singură proiecție pe zi, în 16 iulie 1916, de la ora 20,00 seara, la *Apollo Bio* (*GT*, nr. 139/1916).

¹⁸ *GT*, nr. 87/1916.

¹⁹ *KZ*, nr. 107/1916.

²⁰ *GT*, nr. 84/1916.

²¹ *KZ*, nr. 36/1916 (cânta *Eigene Salon Orchester*, adică propria orchestră).

²² *GT*, nr. 25/1916 ("în cursul reprezentațiilor va cânta orchestra orașului").

²³ *Ibidem*, nr. 19/1916.

țiuni”²⁴, ori că ”pentru reprezentațiunea aceasta biletele de abonamente, afară de cele permanente nu sunt valabile”²⁵.

Nu în ultimul rând aflăm, însă doar din ziarul de limbă germană, că ambele cinematografe aveau telefon: 6-15 – *Apollo Bio* (**Fig. 3**)²⁶, 5-64 – *Omnia Kino* (**Fig. 4**)²⁷.

La cele două cinematografe publicul beneficia de program variat: filme, documentare, știri de pe front. Trebuie precizat că nu rula același program mai mult de două, trei sau patru zile, ceea ce, indirect, ilustrează existența unei adevărate organizări a distribuitorilor de filme, aparent neafecți de desfășurarea războiului. În plus, se pare că nu rulau aceleași filme în cele două cinematografe, ca și cum fiecare dintre ele avea propria sursă de aprovizionare cu filme sau un fel de monopol asupra lor (**Fig. 7**)²⁸. Fără să fi studiat în mod deosebit problema, este posibil ca între premiera mondială a unui film și proiectarea lui la Brașov să nu fi trecut un interval prea mare de timp. Astfel, filmul *Simon Iudit*, ”prelucrare după ballada lui Kiss Jozsef”, care a rulat la Budapesta în 3 ianuarie 1916²⁹, ajungea la Brașov, în cinematograful *Omnia*, în ziua de 4 februarie 1916³⁰.

Filmele erau de diferite genuri, enumerând câteva păstrând formularea din anunțuri: ”dramă senzațională detectivă”, ”dramă socială”, ”comedie”, ”umorească”, ”mare dramă populară”, ”farză”, ”dramă criminală”, ”dramă justițiară”, ”dramă emoționată americană de Cow-Boy”³¹. Erau și situații când reprezentațiile erau doar pentru adulți: ”*Serată Adoree Villany - numai pentru adulți*”, ”*Dansatoarea cu voalul, comedie picantă în 4 acte*”³².

Uneori publicul era atenționat că filmul este colorat: *Vânătoare misterioasă, o ”dramă emoționantă colorată în 1 act*”³³.

Un film atrage atenția prin plasarea acțiunii lui în anul 2000 (**Fig. 7**)³⁴. Este vorba de filmul *Marele răvășag*, o ”dramă fantastică din anul 2000, în 4 acte”³⁵.

O altă formă de atragere a publicului în sălile de cinema era menționarea faptului că filmul este o ecranizare, de exemplu, după ”*primul roman al lui Jokai Mor*” – *Bogații săraci*, cu precizarea că drepturile sunt ”câștigate de la moștenitori”³⁶.

O notă de umor, oarecum neobișnuită pentru atmosfera de război, se strecoară în anunțul *Gazetei Transilvaniei* în cazul filmului *Psylander se însoară*. Cititorii ziarului află că îi ”invită însuși marele *Psylander* pe toți admiratorii și prietenii săi,

²⁴ Pentru filmul *Cadetul rezervist*, la *Apollo Bio* (*GT*, nr. 43/1916).

²⁵ Pentru filmul *Doctor Imhoff*, la *Omnia Kino* (*GT*, nr. 54/1916).

²⁶ *KZ*, nr. 145/1916.

²⁷ *Ibidem*, nr. 43/1916.

²⁸ Uneori chiar se precizează faptul că un film este monopol (*BL*, nr. 79/1916).

²⁹ <http://www.csfd.cz/film/71033-simon-judit/komentare> (accesat: 01.11.2016).

³⁰ *GT*, nr. 17/1916.

³¹ Filmul *Calul credincios*, la *Apollo Bio*, (*GT*, nr. 41/1916).

³² *GT*, nr. 77/1916 (la *Apollo Bio*).

³³ *Ibidem*, nr. 10/1916 (la *Apollo Bio*).

³⁴ *BL*, nr. 79/1916.

³⁵ *GT*, nr. 64/1916 (la *Apollo Bio*).

³⁶ *Ibidem*, nr. 3/1916 (la *Omnia Kino*).

ca să se vadă cum își închipuie el serbarea cununiei sale în cadrul unui film de 3 acte. Toate felicitările și cadourile însă, Psylander roagă se se pună la dispoziția stabilimentului Apollo³⁷.

În reclame se pune foarte mult accentul pe faptul că în film joacă vedete precum Francesca Bertini³⁸, Erna Morena³⁹, Marius Bonnard⁴⁰, Fern Andra⁴¹, Maria Carmi⁴², Henny Porten⁴³, Asta Nielsen⁴⁴, Berky Lili⁴⁵, Waldemar Psylander⁴⁶, Elsa Frochlich⁴⁷, Miss Mistinguett⁴⁸, Rita Sachetto⁴⁹, Adoree Villany⁵⁰. De fapt, de multe ori, se anunță că în ziua respectivă este ”serată Francesca Bertini”, ”serată Asta Nielsen⁵¹” ș.a.m.d. Durata filmelor era de câte unul, două, trei, chiar și cinci acte⁵², uneori fiind grupate în serii, ca de exemplu *Prințesa dolarilor* (avea și o a III-a serie)⁵³ sau filmul *Rocambole*, ”mare roman detectiv în 12 acte și patru părți”⁵⁴.

Filmul care s-a bucurat de cel mai mare succes la public în anul 1916, pare să fi fost *Cadetul rezervist – ”mare dramă patriotică în 4 acte, companiată de muzica originală compusă de Franz Lehar”*⁵⁵ –, film care, caz singular, s-a reluat ”la cererea generală pentru ultima dată” la sfârșitul lunii martie 1916⁵⁶.

Uneori, aflăm despre filme că sunt producții germane, daneze, americane, suedeze, maghiare, de la case de filme precum: *Nordisk, Mester Filmfabrit, Union Vitascope Filmfabrit Berlin sau Union Filmfabrit Berlin, National FilmFabrit Berlin, Bioskop Filmfabrit Berlin, Broja Filmfabrit, Broja Filmfabrit, Delca Filmfabrit, Swedish Biograph Filmfabrit Stockholm, Danst Kinographen Gesselschaft, Vitagraph Companie* – companie americană –, sau ”cel mai nou film al cinematografiei ungare”⁵⁷. Se difuzau doar filme din țările cu care Austro-Ungaria nu era în conflict.

³⁷ *Ibidem*, nr. 50/1916 (la Apollo Bio).

³⁸ *Ibidem*, nr. 59/1916 (la Omnia Kino).

³⁹ *Ibidem*, nr. 18/1916 (la Omnia Kino).

⁴⁰ *Ibidem*, nr. 10/1916 (la Omnia Kino).

⁴¹ *Ibidem*, nr. 41/1916 (la Omnia Kino).

⁴² *Ibidem*, nr. 23/1916 (la Omnia Kino).

⁴³ *Ibidem*, nr. 40/1916 (la Apollo Bio).

⁴⁴ *Ibidem*, nr. 65/1916 (la Apollo Bio).

⁴⁵ *Ibidem*, nr. 17/1916 (la Apollo Bio).

⁴⁶ *Ibidem*, nr. 50/1916 (la Apollo Bio).

⁴⁷ *Ibidem*, nr. 8/1916 (la Apollo Bio).

⁴⁸ *Ibidem*, nr. 80/1916 (la Apollo Bio).

⁴⁹ *Ibidem*, nr. 82/1916 (la Apollo Bio).

⁵⁰ *Ibidem*, nr. 77/1916 (la Apollo Bio).

⁵¹ *Ibidem*, nr. 3/1916 (la Apollo Bio).

⁵² ”Mare seară de senzații, Sulamit, cea mai mare dramă de senzație, în 5 acte, în rolurile principale, cei mai de seamă artiști maghiari” (GT, nr. 121/1916).

⁵³ GT, nr. 107/1916 (la Apollo Bio).

⁵⁴ *Ibidem*, nr. 34/1916.

⁵⁵ *Ibidem*, nr. 43/1916

⁵⁶ *Ibidem*, nr. 59/1916.

⁵⁷ Este posibil să fie și erori de scriere a numelui unor case de film, așa cum întâlnim în cazul numelor unor actori sau pentru *Săptămâna Eiko* scrisă ca *Eico*, *Omnia Chino* în loc *Omnia Kino* ș.a.m.d.

Anul 1916 este un an de război, filmele patriotice și de propagandă nu puteau lipsi din cinematografe. Printre titluri enumerăm: *Lyon Lea*, o "dramă în patru acte după o întâmplare adevărată din războiul actual, de Alexander Brody"⁵⁸; *Crăciunul în țară dușmană*, o "comedie în două acte"⁵⁹; *Mine explodează*, o "dramă actuală în 4 acte"⁶⁰; *Drumul vulpii*, o ecranizare și "primul film al lui H. Suderman, locul întâmplării Prusia ostatică în timpul războiului de eliberare (...)"⁶¹; *De două ori rănit*, o "dramă actuală în patru acte senzaționale"⁶²; *Ultimele zile ale Entantei la Gallipoli*, un "mare film de război" (partea I⁶³ și partea a III-a⁶⁴); *Războiul nostru în contra Italiei* (în patru părți)⁶⁵; *Tu, scumpă patria mea*, o "dramă de război în trei acte"⁶⁶ sau *Cu Dumnezeu pentru rege și patrie* – o "mare dramă patriotică în patru acte", cu "muzică originală"⁶⁷.

Dacă ar fi să luăm în considerare conținutul reclamelor din presă, putem afirma că publicul brașovean de cinema părea să fie interesat de filmele documentare cu "vederi" "după natură" din zone diverse de pe glob, de documentare despre viața animalelor și insectelor, despre producerea unor obiecte, modă, sport, dezastre. Titlurile sunt grăitoare: *Peisaje din Bretagnia*,⁶⁸ *Albina*,⁶⁹ *Azilul copiilor din New York, după natură*⁷⁰, *Industria mică la Madeira (După natură)*⁷¹, *Vederi din Corfu (După natură)*⁷², *Tipografia de jurnale după natură*⁷³, *Cura de băi de la Wichi după natură*⁷⁴, *Lupta unui scorpion cu un șoarece, după natură*⁷⁵, *Cucu, după natură*⁷⁶, *Vederi din Mexico (după natură)*⁷⁷, *Excursie în munții Montserrat (vederi colorate)*⁷⁸, *Pălăriile de modă (după natură)*⁷⁹, *Incendiul din Bergen*⁸⁰ (Actua-

⁵⁸ *GT*, nr. 4/1916 (la *Apollo Bio*).

⁵⁹ *Ibidem*, nr. 5/1916, (la *Apollo Bio*).

⁶⁰ *Ibidem*, nr. 10/1916 (la *Apollo Bio*).

⁶¹ *Ibidem*, nr. 48/1916 (la *Omnia Kino*). În aceeași zi, la *Apollo* a rulat un alt film, după un roman de H. Suderman, *Călătoria unei mari tăcute*, o "dramă socială în trei acte".

⁶² *Ibidem*, nr. 80/1916.

⁶³ *Ibidem*, nr. 65/1916 (la *Omnia Kino*).

⁶⁴ *Ibidem*, nr. 72/1916 (la *Omnia Kino*).

⁶⁵ *Ibidem*, nr. 82/1916 (la *Omnia Kino*).

⁶⁶ *Ibidem*, nr. 87/1916 (la *Omnia Kino*).

⁶⁷ *Ibidem*, nr. 88/1916 (la *Apollo Bio*).

⁶⁸ *Ibidem*, nr. 23/1916 (la *Omnia Kino*).

⁶⁹ *Ibidem*, nr. 40/1916 (la *Omnia Kino*).

⁷⁰ *Ibidem*, nr. 7/1916 (la *Omnia Kino*).

⁷¹ *Ibidem*, nr. 68/1916 (la *Apollo Bio*).

⁷² *Ibidem*, nr. 69/1916 (la *Omnia Kino*).

⁷³ *Ibidem*, nr. 43/1916 (la *Omnia Kino*).

⁷⁴ *Ibidem*, nr. 45/1916 (la *Omnia Kino*).

⁷⁵ *Ibidem*, nr. 52/1916 (la *Omnia Kino*).

⁷⁶ *Ibidem*, nr. 54/1916 (la *Omnia Kino*).

⁷⁷ *Ibidem*, nr. 64/1916 (la *Omnia Kino*).

⁷⁸ *Ibidem*, nr. 72/1916 (la *Apollo Bio*).

⁷⁹ *Ibidem*, nr. 84/1916 (la *Omnia Kino*).

⁸⁰ *Ibidem*, nr. 12/1916; apare știrea despre incendiul în care a ars aproape întreg orașul, școli, poșta, muzeul și că 3.000 de oameni au rămas fără adăpost (29.01.1916).

lități)⁸¹, *Luptă de atleți între Negrul Johnsen și atletul german Brauer (Actual)*⁸², *Alergarea cu piedică, după natură*⁸³.

Proiecțiile cinematografice din sălile brașovene îmbină toate genurile de film, astfel încât să poată satisface gusturile variate ale publicului. Pe lângă documentare, un loc important în anunțurile-program îl ocupă buletinele de știri.

Ele sunt o invenție a firmei Pathé, care a început să le proiecteze în sălile de cinema în anul 1908⁸⁴; aveau o durată de câteva minute și erau plasate de obicei înaintea filmului de lung metraj⁸⁵. Spre deosebire de anul 1914 când ziarele redau conținutul în mod detaliat, în anul 1916 apar doar titluri sau formulări laconice, precum: *Săptămâna Eiko*⁸⁶, *Săptămâna Messter-Actualități*⁸⁷ sau *Săptămâna Messter, Actualități de război*⁸⁸, *Cele mai noi comunicate de pe frontul austro-ungar – actualități*⁸⁹, *Noutățile războiului, ultimele rapoarte ale săptămânei*⁹⁰, *Noutăți de pe teatrul de război. După natură*⁹¹, *Actualități din război după natură*⁹², *Fotografie de de câmpul de luptă*⁹³, *Tablouri de luptă de pe frontul dușman*⁹⁴, *Scene de război din Turcia (După natură)*⁹⁵ sau *Danemarca apără neutralitatea (Actualitatea în 1 act)*⁹⁶. Aceste buletine de știri nu răspundeau doar unei nevoi firești de informare, ci erau o parte a propagandei oficiale. Legătura dintre război și cinematografie este ilustrată și de apariția, în unele ediții speciale ale ziarului *Kronstädter Zeitung*, a programului cinematografului *Omnia* imediat lângă comunicatele oficiale de război (**Fig. 5**)⁹⁷, ceea ce sugerează ideea că cinematograful este acceptat pentru că, desigur, era cenzurat, dar ne putem gândi și la posibilitatea acelui cinematograful de a-și plăti reclama.

Dacă ar fi să comparăm anunțurile-reclamă pentru aceeași zi, pentru același cinematograful, constatăm că ele nu sunt identice, diferă ca întindere, ziarul de limbă germană conține cele mai multe informații, urmat de cel maghiar și de cel românesc, o posibilă explicație fiind numărul de pagini de care dispunea fiecare. În ziarul maghiar se adaugă o cronică a programelor de cinema, de fapt o detaliere a cuprinsului programului. În general, însă, programele *Omnia Kino* și *Apollo Bio* sunt publi-

⁸¹ *Ibidem*, nr. 40/1916.

⁸² *Ibidem*, nr. 55/1916.

⁸³ *Ibidem*, nr. 19/1916.

⁸⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Pathé> și <http://en.wikipedia.org/wiki/Newsreel> (accesate: 02.09.2016). Un an mai târziu a apărut primul cinematograful oficial de știri, *The Daily Bioscope*, în Londra.

⁸⁵ <http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Newsreels> (accesat: 02.09.2016).

⁸⁶ *GT*, nr. 5/1916; *idem*, nr. 12/1916 (la *Apollo Bio*).

⁸⁷ *Ibidem*, nr. 5/1916 (la *Omnia Kino*).

⁸⁸ *Ibidem*, nr. 8/1916 (la *Apollo Bio*).

⁸⁹ *Ibidem*, nr. 5/1916 (la *Omnia Kino*).

⁹⁰ *Ibidem*.

⁹¹ *Ibidem*, nr. 12/1916 (la *Omnia Kino*).

⁹² *Ibidem*, nr. 46/1916 (la *Omnia Kino*).

⁹³ *Ibidem*, nr. 52/1916 (la *Omnia Kino*).

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ *Ibidem*, nr. 83/1916 (la *Omnia Kino*).

⁹⁶ *Ibidem*, nr. 88/1916 (la *Omnia Kino*).

⁹⁷ *KZ*, nr. 275/1916.

cate adesea alăturat. În ziarul maghiar apar, nu foarte des, reclamele unor filme, în format mare, ocupând o pagină întreagă (**Fig. 6**)⁹⁸.

Pe lângă programe-anunțuri, cronici, știrile despre cinema merită să fie menționate pentru că ilustrează atitudinea autorităților față de cinematografie – fie de respingere, fie de recunoaștere.

Pentru prima situație am întâlnit următoarele exemple: *"Poruncă pentru tinerețe. Comandantul general din Kassel a publicat o aspră poruncă, prin care tinerețea între 14 și 18 ani este oprită de la cercetarea cinematografelor"*⁹⁹ sau *"Sinodul Bisericii grecești contra cinematografelor (...), enciclică prin care interzice clericilor frecventarea cinematografelor (...), caterisirea celor care nu se supun"*¹⁰⁰.

Pentru a doua situație, avem următoarele exemple: *"Dare pe biletele de teatre. Guvernul austriac plănuiește un arunc de dare în favorul văduvelor și orfanilor celor căzuți în război asupra biletelor de la toate teatrele, varieteturile, cabaretele și cinematografele din Austria"*¹⁰¹; *"Cinematograful pe câmpul de luptă. Un subofițer scrie de pe câmpul de război rusesc. Eri seară s-au început din nou reprezentațiile de cinematograf. Acum ne delectăm zi de zi. Prețul de intrare e de 10 bani și pentru suma aceasta avem și muzică. În sală cântă muzica regimentului în bubuitul îndepărtat al tunurilor, care se aude până aici"*¹⁰² sau *"un soldat scrie: programul reprezentațiilor noastre este de primul rang. Aici e împărțit un expert care se îngrijește, ca pe front să ajungă cele mai actuale noutăți ale cinematografei"*¹⁰³.

Era desigur și propagandă, o încercare de a oferi o imagine liniștitoare a războiului pentru cei ale căror rude se aflau pe frontul de est.

Se poate spune că pentru brașoveni, aflați în război încă din anul 1914, cinematograful a rămas o posibilitate de petrecere a timpului liber și de informare, chiar dacă filmele, documentarele și buletinele de știri reflectau poziția oficială a autorităților.

Bibliografie:

Brassói Lapok, 1914, 1916.

Gazeta Transilvaniei, 1914, 1916.

Kronstädter Zeitung, 1914, 1916.

PĂVĂLACHE, Dan, *Cronică de Brașov*, Brașov, 2008.

POPESCU, Cristian Tudor, *Filmul surd în România mută*, la: <http://books.google.ro> (accesat: 02.09.2016).

<http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Newsreels> (accesat: 02.09.2016).

⁹⁸ *BL*, nr. 63/1916.

⁹⁹ *GT*, nr. 17/1916.

¹⁰⁰ *Ibidem*, nr. 54/1916.

¹⁰¹ *Ibidem*, nr. 51/1916.

¹⁰² *Ibidem*, nr. 19/1916.

¹⁰³ *Ibidem*.

<http://en.wikipedia.org/wiki/Pathé> (accesat: 02.09.2016).
<http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Newsreels> (accesat: 02.09.2016).
<http://www.csfd.cz/film/71033-simon-judit/komentare>(accesat: 01.11.2016).

Lista ilustrațiilor:

Pl. I – Anunțuri program pentru cinematografele *Apollo Bio* și *Omnia Kino* în ziarele *Gazeta Transilvaniei* și *Kronstädter Zeitung* în anul 1916:

Fig. 1 – *GT*, nr. 88;

Fig. 2 – *GT*, nr. 19;

Fig. 3 – *KZ*, nr. 145;

Fig. 4 – *GT*, nr. 43.

Pl. II – Ediția specială a ziarului *Kronstädter Zeitung* cu anunțul program *Omnia Kino*, imediat după comunicatele oficiale:

Fig. 5 – *KZ*, nr. 275.

Pl. III – Reclama unui film pe o pagină întreagă de ziar și anunțuri program pentru cinematografele *Apollo Bio* și *Omnia Kino*:

Fig. 6 – *BL*, nr. 63/1916;

Fig. 7 – *BL*, nr. 79/1916;

Fig. 8 – *KZ*, nr. 221/1916;

Fig. 9 – *BL*, nr. 98/1916.

Fig. 1

Fig. 2

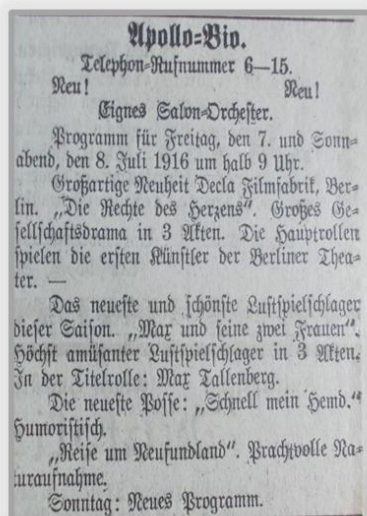

Fig. 3

Fig. 4

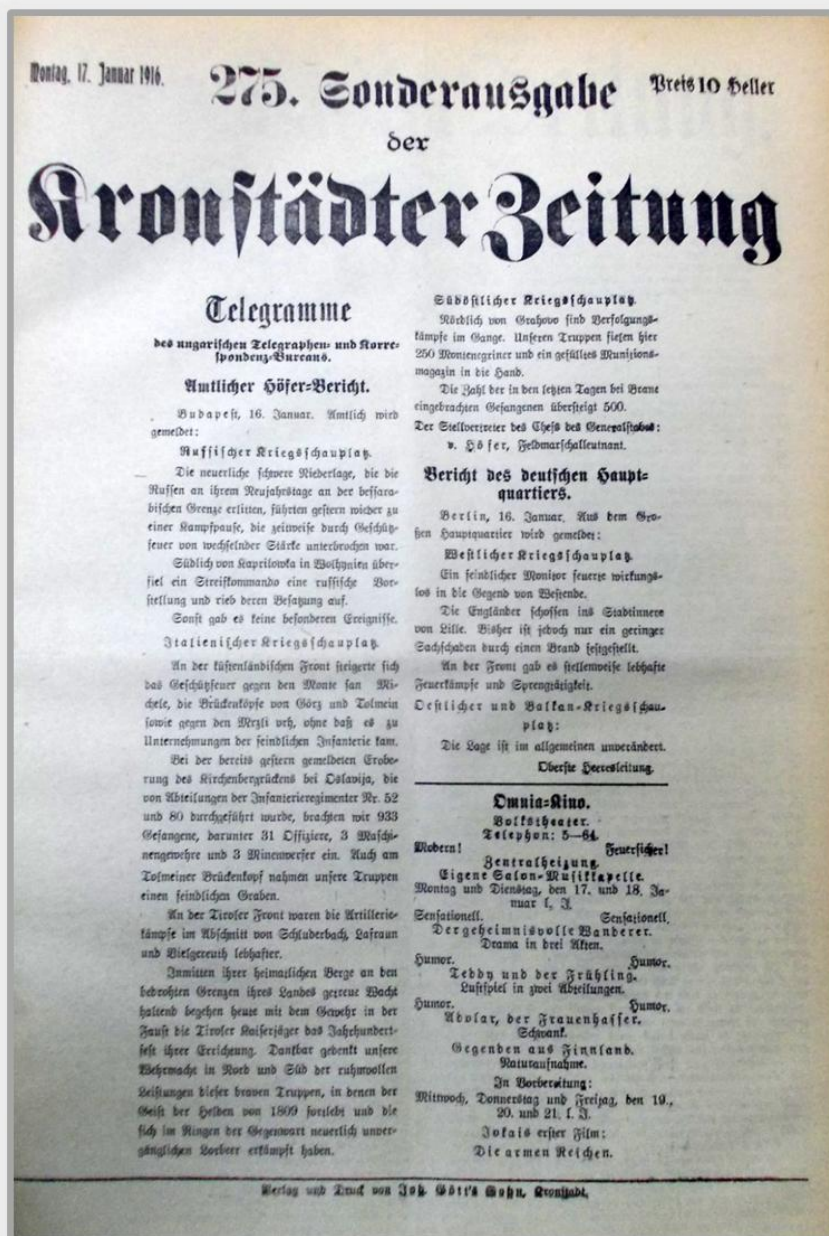

Fig. 5

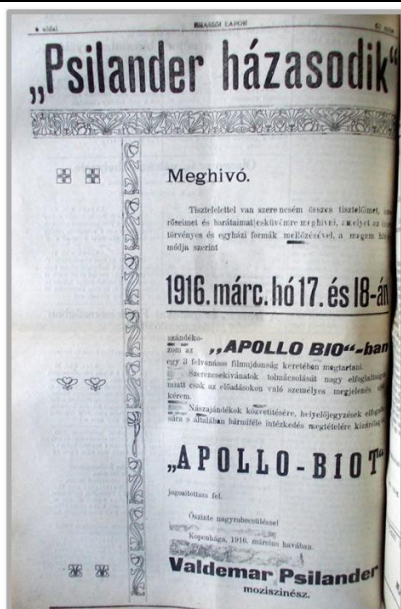

Fig. 6

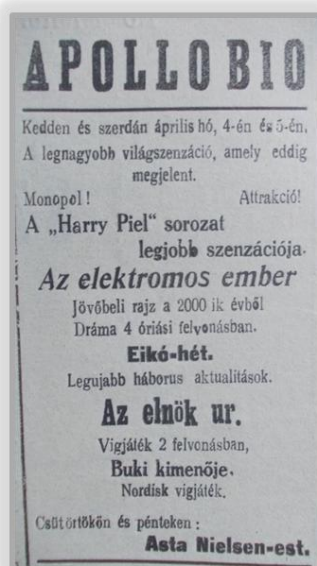

Fig. 7

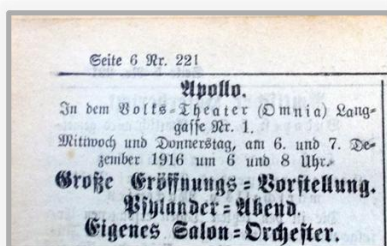

Fig. 8

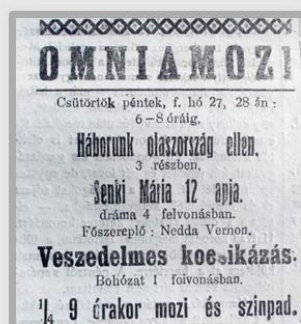

Fig. 9